

“Biti dijete” ili “ponovno rođenje” kao uvjet ulaska u Božje kraljevstvo u kontekstu Isusovih govora: Mt 18,1–5; Iv 3,3–5

Arkadiusz Krasicki*, Ana Albin**

Sažetak

Dvije izrečene sintagme u Mt 18,3 i Iv 3,3–5 čine ne samo semantičku cjelinu, nego i duhovnu stvarnost koja se prema ivanovskoj misli razumijeva kao ostvarena eshatologija. Rad se bavi istraživanjem osnovnih značenja riječi u polazišnim biblijskim odlomcima koji su, nakon egzegetske analize, stavljeni u teološku usporedbu. Sinkronijskom metodom otkriva se dolazi li među njima do korelacije ili diferentnosti. Temeljna je pretpostavka: obratiti se i postati dijete znači povjerovati, a kao plod toga događa se ponovno rođenje.

Gljučne riječi: biti dijete; obraćenje; Božje kraljevstvo; rođenje odozgor; voda; Duh

Uvod

Novi zavjet obavijen je nazočnošću Boga Oca u Isusovu sinovskom poslanju, a potom i učenika i učenica kao sinova i kćeri Božjih. Kada se govori o djeci, nužno se govori i o roditeljima i skrbnicima, odgojiteljima, bilo u kontekstu novorođenčadi koja trebaju stalnu skrb, starije djece koja trebaju podršku, ljubav i usmjerenje roditelja, ili pak odraslih kojima je potrebna jednostavna roditeljska ljubav, bez obzira na dob. Kaže se u narodu: “Dijete si sve dok su ti roditelji živi.” S takvom pretpostavkom dolazi biblijska konotacija Boga Oca i čovjeka kao djeteta Božjega. Svoj život dugujemo Bogu. O Njemu i Njegovu postojanju ovisi naš život. Mi smo djeca Božja. Svojim stvoriteljskim i spasiteljskim životom Bog nam daruje naš život djeteta Božjega. Čovjek danas postaje Božje dijete po krštenju (CCE 1243). Iz Staroga zavjeta može se iščitati da su starozavjetni

* Izv. prof. dr. sc. Arkadiusz Krasicki, Sveučilište u Zadru, Teološko–katehetski odjel. Adresa: Ul. dr. Franje Tuđmana 24, 23000, Zadar, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6229-5233>. E–adresa: akrasicki@unizd.hr

** Ana Albin, mag. educ. geogr. et catech., XIII. gimnazija, Ul. Većeslava Holjevca 7, Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4288-9170>. E–adresa: ana.albin@skole.hr

ljudi bili usmjereni na stvaranje obitelji iako dijete kao osoba ili pojam nije bilo često isticano. Obitelj je bila središte radanja, odrastanja, igre, poučavanja Božje riječi i održavanja Zakona. U njoj je dijete uvijek bilo uključeno, a osobito kao pomoć starijima. U tom smislu dijete je imalo podređenu ulogu (Dodig, 2020, 20). Nije slučajno da grčka riječ za dijete (παῖδιον, παῖς) u širem kontekstu znači i sluga (Božji) (usp. Mt 12,18; Lk 1,54; Dj 3,13). Međutim, s dolaskom Isusa dolazi i novost. On stavlja dijete u središte pozornosti, kazujući svojim učenicima kako djeca imaju pristup u kraljevstvo nebesko ili kako sami moraju postati poput djece da bi ušli u Božje kraljevstvo (usp. Mt 18,3–5). Zato s pravom u Ivanovu evanđelju starozavjetni farizej Nikodem postavlja pitanje o mogućem ponovnom rođenju: »Kako se čovjek može roditi kad je star? Zar može po drugi put ući u utrobu majke svoje i roditi se? « (Iv 3,4).

1. Biblijsko poimanje obitelji i djeteta

Hebrejska riječ za dijete יָלָד (*yālad*) označava i sam čin rođenja i potomstvo, što je karakteristično za hebrejski koncept obitelji i nasljedstva.¹ U tom smislu, obitelj je bila "kamen temeljac" cjelokupnoga društva i svaki je član bio vrijedan. Više obitelji činilo je porodicu, više porodica činili su rodove, više rodova činilo je plemena, a više plemena jedan narod (Dodig, 2020, 40).

1.1. Starozavjetna obitelj

Prateći starozavjetne tekstove o djeci, postaje jasno da su djeca smatrana Božjim blagoslovom i dijelom Božje zapovijedi za čovječanstvo (Post 1,28). Otvarenje roditeljstva bilo je svrha braka, tako da su starozavjetne obitelji željno iščekivale djecu (Rupčić, 1972, 8). Međutim, sinove prvorodence imali su obvezu žrtvovati (usp. Post 22). Kćeri nisu imale nikakva prava (Post 29,16–29; Br 30,4–17), čak su ih davali gostima "na upotrebu" (usp. Suci 19,22–24; 11,29–40; 21,19–24). Djevojčice su se udavale već u dobi između 12 i 15 godina, a dječaci su se školovali, studirali, učili vojne vještine (Dodig, 2020, 43). Svako dijete nosilo je ime koje je označavalo i osobu i Božju akciju. Prema tomu, čini se kako je cilj starozavjetnoga čovjeka bio podizanje potomstva i osiguranje Božje prisutnosti i pomoći. Svaka žrtva, odricanje i poniženje, posebno žena, nalazili su svoju svrhu u dobivanju djece i osiguranju budućnosti. Vrijedno je spomenuti da zbog agrarnoga ustroja društva, u kojem su djeca doprinosila obitelji i gospodarstvu, velike obitelji smatrane su temeljem napretka i očuvanja zajednice. U tom kontekstu, neplodnost je doživljavana kao ozbiljan društveni nedostatak. To je prije svega bio problem žene. On je dodatno pogoršavao njezin status i položaj unutar zajednice (Powell, 2015, 120; Schipper, 2007, 104–113). Obitelj je, dakle, ovisila o

1 Osim יָלָד (transkribirano *yālad*) postoje i drugi izrazi, primjerice: יָלְדָה (*yālad*, 'djevojčica', usp. Post 34,4); יְלָדִים (*yeladim*, 'djeca', usp. Zah 8,5); טַף (*taf*, 'mala djeca, dojenčad', usp. Izl 12,37); בֶּן (*ben*, 'sin, potomak', usp. Post 35,18); בַּת (*bat*, 'kći', usp. Post 6,1); זֶרַע (*zera*, 'sjeme, potomstvo', usp. Post 4,25; 9,9) (theWord. Bible software. Bible Study Tools. Costas Stergiou. 2003–2025).

kulturnim elementima i bila je podvrgnuta stalnoj evoluciji posebno pod utjecajem Objave (Rupčić, 1972, 9).

1.2. Djeca u starozavjetnim tekstovima

U Psalmima djeca su opisana kao »baština Gospodinova« i »nagrada« (Ps 127, 3). Između ostaloga, djeca su ključ za ostvarenje Saveza koji je sklopio Bog s Abrahamom (Post 17,1–6). »Upućuj dijete prema njegovu putu, pa kad i ostari, neće odstupiti od njega« (Izr 22,6). »Riječi ove što ti ih danas naređujem neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima« (Pnz 6, 6–7). »Poušaj, sine moj, pouku oca svoga i ne odbacuj naputka svoje majke!« (Izr 1,8). Knjiga Sirahova detaljno opisuje odgoj djece, ističući važnost stege i poučavanja kako bi dijete bilo odgojeno da služi roditeljima (Sir 30). Važno je također spomenuti pripovijest o Samuelu, koji je kao dijete pozvan od Boga, i koji je postao jedan od najvažnijih proroka u Izraelu. Ta pripovijest zapravo ukazuje na činjenicu da su djeca sposobna prepoznati i prihvatiti Božji poziv (1 Sam 1–3). Svi ti tekstovi pružaju uvid u različite aspekte djetinjstva i odgoja u Starom zavjetu, no ponajviše govore o njihovu vjerskom i duhovnom odgoju te svrsi njihova života kao slugâ, kao o onima koji se daju voditi (Allen, 2001, 10–22).

1.3. Djeca u novozavjetnim tekstovima

U evanđeljima Isus ukazuje na djecu² kao paradigmu prihvaćanja i ulaska u Božje kraljevstvo (Mt 18,3; Mk 10,15; Lk 18,17; Iv 3,5). Boga se ponajprije susreće u malom i bespomoćnom djetetu (Fil 2,6–8), u otajstvu Utjelovljenja (usp. Lk 2,26–38). Bog, dakle, postaje dijete i u tom djetetu postaje Otkupitelj za Božje kraljevstvo (Moltmann, 2000, 592). Iako su djeca u starozavjetnom društvu bila prikazana kao poslušna stvorenja, nerijetko zapostavljena u svojim nakanama i željama, Isus ih donosi kao uzor odraslom čovjeku. Djeca svojom naravi simboliziraju čistoću koja nije iskvarena ohološću i sebičnošću. Zato Isus na samom kraju svog putovanja apostole oslovljava *dječicom* (Iv 13, 33), prepoznajući u njima

2 Grč. παιδίον je starogrčka riječ nastala od παις ('dijete') i nastavka -ίον (umanjenica), pa zajedno znači 'djetetašce'. Riječ παις u starogrčkom jeziku ima višestruko i slojevito značenje, ovisno o kontekstu u kojem se koristi. To je imenica koja doslovice znači 'dijete', ali može označavati i slugu, mladića, kćer, pa čak i Božjeg slugu u religijskom kontekstu (usp. Mt 12,18; Lk 1, 54; Dj 3,13). Zanimljivo je za istaknuti da riječ *pais* postoji ili je postojala u brojnim romanskim i regionalnim europskim jezicima, posebno u romanskim jezicima Pirenejskoga poluotoka, dijelovima Italije, Francuskoj i manjim jezicima oko Sredozemlja. Većina ih koristi za označavanje države, zemlje ili kraja, a iz istoga latinskoga korijena potječu i suvremeni standardni izrazi za državu u španjolskom (*país*), portugalskom (*país*) i francuskom (*pays*) (Collins, s. v. país), što se može povezati s djecom koja nemaju obitelji, ni porodica, ni rodova, ni plemena, a ni države. Djeca čine (jesu) državu(a) (sic!). Nadalje, još jedna zanimljivost vezana uz etimologiju riječi dijete jest i sanskrtka riječ बाल (bāla) koja potječe od indoarijskoga korijena s osnovnim značenjem 'mlado, novorođeno, nezrelo' (Monier, 1899, 728). U hrvatskom jeziku riječ *balavac* također znači 'dijete, onaj koji je nezreo'. Povezano s riječi *balac*, *bale* kao iscjedak ili sluz iz nosa, koja ima zaštitnu funkciju dišnih puteva, hvata prašinu, mikrobe i strane čestice. S tim u vezi, *biti dijete* moglo bi značiti zapravo 'očuvati, sačuvati disanje, dah, duh' (hebr. נְשָׁמָה, *nshamah*; רוּחַ, *ruwach*; grč. πνεῦμα) ili jednostavnije 'disati'.

onu otvorenost za Boga koju ima dijete, a i dajući im na taj način zapovijed da poput djece rastu u vjeri i šire njegov nauk (Dodig, 2020, 119.)

U sinoptičkim evanđeljima dolazi do izražaja Isusov poseban nauk o djeci, kako pod vidom metaforičkoga značaja sintagme "biti dijete" tako i pod vidom dobrodošlice koju Isus ima prema djeci. Jedna je od tih slika dječja igra na tržnici (Mt 11,16–19), a druga se odnosi na dječje glasove u hramu (Mt 21,15–16). U prvom Isus ne kritizira djecu, nego ukazuje na nerazumijevanje svoje generacije. U drugom, Isus uzdiže djecu i marginalizirane kao one koji ispravno razumiju i slave Boga (usp. Mt 11,25; Francis, 2000). Još dvjema ilustracijama Matej upućuje na važnost djece kao i njihove uloge: događaj s djetetom koje Isus stavlja posred svojih učenika (Mt 18,2; usp. Mk 9,36–37; Lk 9,47–48) te Isusov blagoslov djece unatoč protivljenju svojih učenika (Mt 19,13–15; usp. Mk 10,13–16; Lk 18,15–17; Francis, 2000). U Evanđelju po Ivanu neposrednih narativnih scena s malom djecom, kakvih nalazimo u sinoptičkim evanđeljima, gotovo i nema, osim odlomka koji opisuje zabrinutog kraljeva službenika za svoje dijete (usp. Iv 4,49). Iako nema više izravnih situacija s djecom, Ivanovo evanđelje rabi pojam djeteta prvenstveno u simboličkom i duhovnom značenju (usp. Iv 1,12–13). Upravo s tom mišlju duhovnoga djeteta autor četvrtoga evanđelja upućuje na ulazak u Božje kraljevstvo. Prema Ivanovoj teologiji oni koji povjeruju da je Isus i Otac jedno postaju djeca Božja.

2. Biti dijete kao preduvjet Božjega kraljevstva

U Matejevu evanđelju kraljevstvo Božje spominje se kao kraljevstvo nebesko (grč. βασιλεία τῶν οὐρανῶν)³ trideset i dva puta (MacDonald, 1997, 27). U Markovu i Lukinu evanđelju kraljevstvo Božje (grč. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ) spominje se oko tridesetak puta. Sintagma Βασιλεία τοῦ Θεοῦ može se dvojako protumačiti, pa je potrebna napomena. Kada se govori o kraljevstvu Božjem, može se pritom pomisliti na Rimsko Carstvo ili Njemačko Carstvo, koje se odnosi na neki ograničeni prostor u kojem vladaju zakoni i vlast. Međutim, u svim evanđeljima izraz označava Božju vladavinu, nutarnju stvarnost i dinamiku duhovno obnovljene zajednice, a ne samo geografski pojam (Moltmann, 1990, 220). Isus je o kraljevstvu gotovo uvijek govorio u prisposobama. U trinaestom poglavlju Matejeva evanđelja nalazi se skupina prisposoba koje su uzete iz čovjekova života: prisposoba o sijaču (3–9), o sjemenu (24–30), gorušičinu zrnju (31–32), o kvascu (33), o blagu na njivi (44), o dragocjenom biseru (45–46), o ribarskoj mreži (47–49). Sve one prikazuju same početke — netko izlazi sijati, a sjeme polaže u zemlju nadajući se plodovima. Kraljevstvo Božje uspoređuje se s tim procesom: i ono započinje malim, gotovo neprimjetnim klicama koje prerastaju u nešto veliko i čudno.

3 Razlog uporabe izraza *nebesko*, a ne *Božje*, židovska je osjetljivost na izgovaranje Božjega imena, no oba izraza označavaju istu stvarnost (Karlič, 2004, 143). Također, grč. οὐρανῶν može značiti i 'sreća', 'podići se gore', 'moć', 'vječnost', pa sintagma dobiva na značenju i snazi (theWord. Bible software. Bible Study Tools. Costas Stergiou. 2003–2025).

Primjer gorušična zrna — najmanjega od svih — pokazuje kako iz naizgled neznatnoga može izrasti veliko stablo koje pruža dom pticama.

U doslovnom smislu i kraljevstvo Božje znači obnovu prirode — poput proljeća kada sve buja, cvijeće cvate, a život se ponovno pojavljuje. Prispodobe preuzete iz godišnjih doba proljeća i ljeta označuju kraljevstvo Božje kao radanje. Ono je početak novoga, sveopće oživljavanje i cvjetanje stvaranja koje vodi prema vječnomu životu. Prispodobe iz prirode čine kraljevstvo Božje konkretnim i osjetljivim: u mirisu cvijeća, u okusu hrane i pića doživljavamo predokus kraljevstva (Moltmann, 1990, 221). Kako bi se uočilo to bogatstvo prirode, izgleda da je potrebno ponovno postati dijete ili gledati svijet “očima djeteta” koje je uzbuđeno zbog novoga, koje je slobodno u promatranju, koje nema predrasude, koje se ne boji, nego sustvara s tom istom prirodom (Raguž, 2016, 289). Upravo zbog brkanja pojmova, učenici su raspravljali o tom tko je najveći (Mt 18,1) i tko će u kraljevstvu sjediti s lijeva i desna (Mt 20,22–23; Mk 10,35–40), ne znajući da ono nije prostor kojim treba zavladati, nego se sami trebaju dati obuhvatiti prostorom Božje vladavine, nasljeđa i, prije svega, duhovne stvarnosti (usp. Post 2,5).

2.1. *Tko je najveći? (Mt 18,1–5)*

»U onaj čas pristupe učenici Isusu pa ga zapitaju: ‘Tko je, dakle, najveći u kraljevstvu nebeskom?’ On dozove dijete, postavi ga posred njih i reče: ‘Zaista, kažem vam, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko. Tko god se dakle ponizi kao ovo dijete, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom. I tko primi jedno ovakvo dijete u moje ime, mene prima’« (Mt 18,1–5).

Učenici dolaze Isusu s pitanjem o “veličini”.⁴ U tom trenutku dijete, koje je smatrano slugom, Isus postavlja kao najveće, što se potvrđuje u sličnom odlomku Markova evanđelja: »tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj« (Mk 10,43). Isus iznenađuje svoje učenike jer postavlja dijete u sredinu. Dijete je za učenike još uvijek simbol čovjeka bez mudrosti (usp. Mudr 12,24–25; 15,14), nesavršenoga čovjeka koji je od rođenja sklon zlu (usp. Post 8,21; Ps 51,7; Dodig, 2020, 86). U tom novozavjetnom odlomku, unatoč činjenici da su u to vrijeme djeca imala nizak društveni status, ona su ipak dobrodošla i Isus ih učenicima predstavlja kao primjer. Služeći se riječima »Zaista, kažem vam« (Mt 18,3; grč. ἀμήν), Isus naglašava vrijednost poniznosti, jednostavnosti i povjerenja koje dijete prirodno ima. Štoviše, negacijom »ako se ne obratite« (Mt 18,3; grč. στρέφω), kojom implicira negaciju »i ne postanete« (Mt 18,3; grč. γίνομαι), Isus uvjetuje ulazak u kraljevstvo Božje.

2.2. *Obratiti se*

Čini se kako je upravo obraćenje prvi korak za “postati dijete”. Takav stav nije prirodan, nego uključuje radikalnu promjenu — doslovno okret, obraćenje

4 Grč. μεῖζων često ističe autoritet, veličinu ili važnost nečega ili nekoga (Bible Hub, 3187. meizón).

(Francis, 2000).⁵ Prema etimološkom rječniku (Matasović i dr., 2016, s.v. obratiti) riječ *obratiti (se)* dolazi od psl. *obvortiti, okrenuti (se)* (stcsl. obratiti (se)), što je složeno od *ob*, i *vortiti, vratiti*. Riječ *vratiti* dolazi od korijena koji je u *vrjeti*, a *vrjeti* pak dolazi od psl. *vbrtēti*, skr. *vartati*, lat. *nvertō*, njem. *werden* što znači postati. Značenje *okrenuti se* razvilo se kasnije u *promijeniti vjeru* i *započeti komunikaciju*. Povezujući kontekst i značenje riječi obratiti se u evanđelju, ono bi moglo značiti *vratiti se (na početak), izustiti riječ*, »učiniti da tko pođe natrag na mjesto odakle je došao«. Zanimljivo je i da, hrvatska riječ *mjesto* na sanskrtskom glasi *sthana*, a dolazi od korijena *sthā* sa značenjem 'stajati' ili 'biti postavljen'. Kroz povijest i u književnosti *sthāna* se koristi za označavanje mjesta boravka, prebivališta, svetišta (Cooper, 2015). U tom smislu, u Knjizi Postanka Bog postavlja (hebr. *שׁוּם*, *sum*) čovjeka u Edenski vrt i to je njegovo pr(a)vo prebivalište (usp. Post 2,8).

Čovjek ondje prebiva obrađujući (hebr. *עָבַד*, *žabad*) i čuvajući (hebr. *שָׁמַר*, *shamar*) svoje prebivalište (hebr. *גַּן*, *gan*) (usp. Post 2,15). Čovjek je bio u suglasju s Bogom i svime što je stvoreno (usp. Post 2,16–25). Čovjek je, dakle, na svojem mjestu tada kada je s Bogom, u Bogu (usp. 1 Kor 3,16–17), a Bog je duh (Iv 4,24). Konkretno, čovjek je na mjestu kada je u duhu, duhovan. Čovjek je bio duhovan prije pada u grijeh: »Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek živa duša« (Post 2,7; usp. Post 3,7). Nakon pada u grijeh čovjek je postao duhovno mrtav (usp. Ef 2,1) i postaje potreban ponovnog rođenja, oživljavanja (usp. Ef 2,5). A za ponovno rođenje, prije svega, potrebno je obraćenje (Ef 1,13–14). Obraćen čovjek spreman je rasti, razvijati se i oblikovati svoj karakter po uzoru na Isusa Krista. Može rasti i razvijati se samo ako je "malen" (ponizan), ako ima prostora, ako je slobodan, ako se daje voditi (grč. *πειδίον*). Središnja uloga djeteta u toj perikopi također ukazuje na Isusa kao Božjeg Sina, koji se tijekom cijeloga svojega poslanja daje voditi Ocem (Francis, 2000).

2.3. Postati dijete

Implicitni glagol *γίνομαι* dobiva svoje puno značenje. Naime, *γίνομαι* znači 'postati, nastati, doći u postojanje, biti rođen, pretvoriti se u nešto'. To je jedan od ključnih grčkih glagola u Novom zavjetu i antičkoj literaturi za izražavanje prijelaza iz jednoga stanja u drugo ili samoga početka postojanja.⁶ Dakle, obraćenje

5 Hebrejske riječi za obraćenje *שׁוּב* (*šuv*), što znači doslovce 'vratiti se, okrenuti se' (usp. Ez 33,11) te riječ *תְּשׁוּבָה* (*tšuva*), što znači doslovce 'pokajanje' i 'povratak', iako ima isti korijen kao *שׁוּב* (*šuv*), naglašava duboki duhovni preokret. U Novom zavjetu, grčke riječi za obraćenje su *μετάνοια* ('promjena uma', 'pokajanje', usp. Mt 3,2) i *ἐπιστρέφω* ('okrenuti se', 'vratiti se', usp. Mt 18,3; Dj 26,18), koje Matej koristi upravo u tom odlomku. To bi bila konkretna promjena smjera, analogija hebrejskoj riječi *שׁוּב* (*šuv*). Prema navedenom, u Starom zavjetu obraćenje je povratak Bogu nakon otpadništva (Hš 14, Jer 3), a u Novom zavjetu obraćenje uključuje vjeru u Isusa i život u Duhu (usp. Dj 3,19; 2 Kor 5,17; Brown et al., 1906; Thayer, 1996; Keener, 2009).

6 Istu riječ izgovara Isusova majka prilikom začeca po Duhu Svetom »neka mi bude« (Lk 1,38), kao i Isus u Getsemantskom vrtu kada moli Oca da ga mimoide čaša (Mt 26,42). Porodajna slika

vodi do prijelaza (pasha), odnosno vraćanja u stanje izvornoga suglasja s Bogom, izlazak iz ropstva, iz smrti ponovno u život. Konkretnije, obraćenjem se ponovno postaje djetetom — onim djetetom koje je prebivalo obrađujući i čuvajući vrt u savršenoj harmoniji s Bogom i svime što ga je okruživalo, gol (slobodan)⁷ i bez stida (usp. Post 2,25). Dijete je, naime, biće ovisnosti i obdarenosti, zahvalnosti, divljenja, igre, smijeha i humora. Ono je i biće sadašnjosti, povjerenja u dobrotu i nadasve biće ljubavi. Dijete žudi za ljubavlju i istovremeno je spremno ljubav davati. Zato postaje jasno da biti dijete znači uvijek započinjati iznova, jer ljubav je poput stalnoga početka i trajnoga traženja. Kada je čovjek u duhu dijete, otvoren je i predan otajstvu drugoga i svijeta, i upravo tako, kao vječno dijete, stavlja ljubav u središte svojega života. I Isus svoj identitet određuje i ostvaruje kao Sin Božji, što znači da je njegov odnos usmjeren prema Ocu: »sidoh s neba ne da vršim svoju volju, nego volju onoga koji me posla« (Iv 6,38). Sve što pripada Isusu ujedno pripada i Ocu: njegovo učenje nije njegovo vlastito, nego dolazi od Oca (usp. Iv 7,16). Njegovo sinovstvo znači egzistenciju u primanju — od Oca i za Oca (Raguž, 2016, 288–295). Na kraju, redci 4 i 5 tumače se tako da svaki koji se dragovoljno ponizi zapravo tim istim duhovnim procesom postaje ono što dijete jest po prirodi (Vincent, 1900, 103). Prihvatiti taj najniži rang (poniziti se) znači biti velik, a tretirati najmanje istaknute kao najvažnije znači odražavati Isusov stav, koji upravo na taj način ustoličuje kraljevstvo nebesko (Wenham et al., 1994).

3. Božje kraljevstvo kao rezultat ponovnoga rođenja odozgor

Nakon obrazloženja značenja Božjega kraljevstva te analize procesa obraćenja koji dovodi do “postati dijete”, to je ujedno i preduvjet za ulazak u Božje kraljevstvo, odnosno povratak u prvobitno suglasje s Bogom, Stvoriteljem. Onaj, dakle, tko postane dijete, tko se nanovo rodi, ulazi (ili se vraća) u Božje kraljevstvo. U Evanđelju po Ivanu nailazi se na teološki koncept koji povezuje Božje kraljevstvo kao duhovnu stvarnost (Iv 3,5; 18,36) i rođenje odozgor (Iv 3,3,7). Ovdje se pretpostavlja izjednačavanje Matejeva “obraćenja” s Ivanovim “rođenjem iz vode” te “biti dijete” s “rođenjem iz Duha”. Kroz drugo rođenje čovjek može vidjeti i ući u Božje kraljevstvo.

koristi se i za opis dolaska mesijanskoga doba (Iv 16,21; Rim 8,22; 1 Sol 5,3; Otk 12,2; usp. Iz 26,17–18; 66,7–9; Francis, 2000; Bible Study Tools, Ginomai.

7 Hrvatska riječ *sloboda* dolazi od prasl. *svoboda* (rus. *svobóda*, polj. *swoboda*), a znači ‘biti svoj, koji pripada, koji je izvoran’. Jedno tumačenje govori da su u riječi *sloboda* sadržane dvije riječi, prva je *svoj*, od prasl. *svo*, a drugi dio ima porijeklo prasl. riječi *buditi*, koja je nastala iz praindo. riječi *biti budan*, svjestan koja je srodna sa sanskrtskim *bodháyati*, što u doslovnom prijevodu znači “stanje svijesti o sebi” ili preciznije “dar (sposobnost) da budemo svjesni sebe” (Matasović, 2016. s.v. *sloboda*, *svoj*, *sebe*, *svjestan*, *bdjeti*, *budan*).

3.1. »Kako se čovjek može roditi kad je star?« (Iv 3,4)

»Bijaše među farizejima čovjek imenom Nikodem, ugledan Židov. On dođe Isusu obnoć i reče mu: 'Rabbi, znamo da si od Boga došao kao učitelj jer nitko ne može činiti znamenja kakva ti činiš ako Bog nije s njime.' Odgovori mu Isus: 'Zaista, zaista, kažem ti: tko se ne rodi nanovo, odozgor, ne može vidjeti kraljevstva Božjega!' Kaže mu Nikodem: 'Kako se čovjek može roditi kad je star? Zar može po drugi put ući u utrobu majke svoje i roditi se?' Odgovori Isus: 'Zaista, zaista, kažem ti: ako se tko ne rodi iz vode i Duha, ne može ući u kraljevstvo Božje« (Iv 3,1–5).

Nikodem, farizej i član židovskoga Vijeća, predstavlja paradigmatkog sugovornika Isusu. Njegovo ime i nastup (dolazak noću) nose simbolička značenja — on je tipičan čovjek koji traži istinu i iz tame želi doći do svjetla. No, Nikodem ne razumije u potpunosti Isusov govor o novom rođenju. Iako mu je, zasigurno, bila poznata ideja novoga rođenja kao preporoda Izraela (Barrett, 1978, 208), čini se da ipak nije mogao spoznati, dublje shvatiti to jest iskustveno razumjeti (grč. γινώσκω) što mu Isus želi reći (Iv 3, 10). Jednostavno, došao je saznati kako se spasiti i zadobiti kraljevstvo Božje, a Isus odgovara neobičnom slikom kraljevstva: čovjek koji se rada nanovo (Porsch, 2002, 28).⁸ Isus poziva na korjenitu promjenu: ulazak u kraljevstvo Božje ne odvija se na razini biološke pripadnosti, nego po duhovnom preporođenju (Brown, 1966, 135). Poput djeteta Nikodem uzvraća pitanjem: Kako se odrasli čovjek može ponovno roditi? Zar je moguće da se opet vrati u majčinu utrobu i ponovno dođe na svijet? Tu je dobro zamijetiti da se razgovor između Nikodema i Isusa zapravo temelji na nesporazumu. Upravo taj nesporazum postaje temelj za razmišljanje o tom kako se ostvaruje »novo rođenje odozgor« (Romaniuk, 1999, 436).

3.2. Voda

Teološka disonanca koja se je dogodila između Isusa i Nikodema dovodi do Isusova pojašnjenja rođenja odozgor: »ako se tko ne rodi iz vode i Duha, ne može ući u kraljevstvo Božje« (Iv 3,5). Razmatranje "rođenja iz vode" povezuje se s Matejevim »ako se ne obratite« (Mt 18,3).

Voda⁹ prekriva više od 70% Zemlje, a otprilike toliko zauzima i u čovjekovu tijelu. Voda je temeljni izvor života za sve što živi. U biblijskoj poruci ona je praelement iz kojega se sve razvija — bez nje nema života ni opstanka (Post 1–2). Voda čisti, kako fizički tako i duhovno. Simbol je moralnoga, duhovnoga i tjelesnoga očišćenja — od pranja i obrednih kupanja do simbolike krštenja, gdje voda označava novi početak i preporođenje (Lujjić, 2011, 2–4). U mudrosnoj se literaturi voda poistovjećuje s dubokom mudrošću i izvorom istine (usp. Izr

8 »BJ usvaja prijevod 'ne rodi odozgor'. Grčka riječ *anōthen* znači 'nanovo' i 'odozgor' pa u prijevodu zadržavamo oba značenja« (Biblija, 2018, 1508, bilj. e).

9 Hebrejski izraz za vodu je מַיִם (*mayim*), što bi u figurativom smislu značilo 'sok', ili eufemizam 'urin', 'sperma'. Grčki izraz za vodu je ὕδωρ, od korijena ὑετός, što doslovno znači 'kiša, pljusak' (theWord. Bible software. Bible Study Tools. Costas Stergiou. 2003–2025).

18,4; Ps 42,2–3). U sinoptičkim evanđeljima Isusovo javno djelovanje započinje događajem na rijeci Jordan. Posebice Marko ističe krštenje kao znak životne promjene, to jest obraćenja (Mk 1,5; Mt 3,13–17; Lk 3,21–22). Evanđelist Ivan, kao i Jeremija (2,13), donosi Isusa — Boga kao izvor vode, života vječnoga: »A tko bude pio vode koju ću mu ja dati, ne, neće ožednjati nikada: voda koju ću mu ja dati postat će u njemu izvorom vode koja struji u život vječni« (Iv 4,14). Stoga proizlazi: u kraljevstvo Božje može ući (grč. εἰσέρχομαι)¹⁰ tek onaj koji se rodi iz vode, nanovo. A čovjek je stvoren od vode koja je izvivala iz zemlje, dakle i od praha zemaljskoga (usp. Post 2,6–7), pa se mora vratiti na mjesto odakle je došao, obratiti se (grč. ἐπιστρέφω; usp. Mt 18,3) k početku, prebivalištu, svetištu. Naime, čovjek nakon spoznaje (usp. Post 3,7) više nema pristup prebivalištu, izvoru (vode; usp. Post 2,10; 3,23–24), pa mu Isus napokon nudi vodu: »‘Ako je tko žedan, neka dođe k meni! [...] Kao što reče Pismo: Rijeke će živie vode poteći iz njegove utrobe!’ To reče o Duhu kojega su imali primiti oni što vjeruju u njega. Tada doista ne bijaše još došao Duh jer Isus nije bio proslavljen« (Iv 7,37–39).

3.3. Duh

Duh se na više mjesta u Starom zavjetu pojavljuje kao Božji nositelj života (Ps 104,29), životvorac (Ez 37,5). U Novom zavjetu: »Duh je onaj koji oživljuje, tijelo ne koristi ništa« (Iv 6,63); osim toga »slovo ubija, a Duh oživljuje« (2 Kor 3,6; usp. Berković, 2009, 66). Tu se dovodi u vezu Matejevo »ako ne postanete djeca« (Mt 18,3) s Ivanovim »tko se ne rodi iz vode i Duha« (Iv 3,5).

Naime, potreba ponovnoga uspostavljanja Božjega kraljevstva započinje u trenutku čovjekove spoznaje (usp. Post 3,7) i traje danas. Kao što je već rečeno, postati dijete znači obratiti se, a obratiti se znači ponovno se roditi, odnosno vratiti se na početak. Početak čovjeka predstavlja Edenski vrt, koji je natapala voda (Post 2,10) i koji je on čuvao i obrađivao (Post 2,15) sve dok ga Bog nije istjerao (Post 3,23–24). Čovjek, istjeran iz Edenskoga vrta, za njim zauvijek ostaje žedati jer u njega više ne može ući (Post 3,24). Stoga se Edenski vrt uzima kao metafora Božjega kraljevstva. Također, čovjek bi se mogao vratiti u vrt kada bi mu se vratio prvotni vid (usp. Post 2,25). Spoznajom je, kao da je čovjekov duh umro: umjesto da se koprena s očiju maknula, ona se je spustila, kao što je prorok Izaija rekao: »Otežaj salom srce tom narodu, oglušni mu uši, zaslijepi oči, da očima ne vidi, da ušima ne čuje i srcem da ne razumije kako bi se obratio i ozdravio« (Iz 6,10). To što je Izaija preorekao ispunjeno je: »U prisposodobama im zborim zato što gledajući ne vide i slušajući ne čuju i ne razumiju [...] te se ne obrate pa ih izliječim« (Mt 13,13.15). Bog čovjeku naviješta posljedice spoznaje (usp. Post 3,16–19), ali i preko proroka naviješta nadu u ponovnu uspostavu odnosa s njim. Tako prorok Ezekiel naviješta osobito Božje obećanje: »Poškropit ću vas vodom čistom da se očistite. Očistit ću vas od svih vaših nečistoća i od svih kumira vaših.

10 Prema rječničkim izvorima εἰσέρχομαι potječe iz εἰς + ἔρχομαι u klasičnoj i biblijskoj grčkoj uporabi, s osnovnim značenjem 'ulaziti', pri čemu prefiks εἰς naznačuje smjer prema unutra (Bible Hub, 1525. eiserchomai).

Dat ću vam novo srce, nov duh udahnut ću u vas! Izvadit ću iz tijela vašega srce kameno i dat ću vam srce od mesa. Duh svoj udahnut ću u vas da hodite po mojim zakonima i da čuvate i vršite moje naredbe« (Ez 36,25–27; usp. Iz 54,5–8; 66,22; Jer 33,10–11; Ez 16,60).

Naviještajući spasenje, Ezekiel se služi određenim slikama kako bi narodu pružio utjehu: očišćenje vodom,¹¹ novo srce, nov duh, čuvanje i vršenje naredbi. O značenju vode u biblijskom kontekstu već je pisano, pa se samo podsjeća na njezinu ulogu početka (usp. Ef 5,6). Srce u biblijskom govoru označava središte ljudske osobe, njezine misli, osjećaje i volju. Srce od kamena simbolizira čovjeka bez duha i duše, tvrdoću (usp. Ps 104,29–30). Nasuprot tomu, srce od mesa može predstavljati čovjeka kao živu dušu (usp. Post 2,7), mekoću i otvorenost Bogu. Slijedi da Bog obećava radikalnu unutarnju transformaciju te da više nije riječ o pukom ispunjavanju zakona izvana, nego o srcu koje spontano, djetinjim duhom i iz ljubavi pristaje na Božju volju (usp. Iv 4,23–24). Novi duh koji Bog udahnuje sam je Božji Duh, kao što je bilo na početku (usp. Post 2,7), stoga je nemoguće novo rođenje bez Njegove intervencije. Kada se, dakle, čovjek rada nanovo — ponovno postaje dijete — iz Duha Svetoga? Čovjek postaje djetetom, to jest ponovno se rada iz Duha s Isusovom smrću: »Isus [...] reče: 'Dovršeno je!' I prignuvši glavu, preda duh« (Iv 19,30). Isus predaje Duh, kao što je obećao svojim učenicima (usp. Iv 13,31–35; 14,15–20) i ponovno otvara vrata raja (usp. Post 3,25), omogućujući ponovni ulazak u Božje kraljevstvo.

Zaključak

Suprotno svim konvencionalnim idejama o statusu i autoritetu, Isus nudi model djeteta kao odgovor i uputu za život. Postati dijete za Mateja je uvjet ulaska u Božje kraljevstvo, a kod Ivana je to ponovno rođenje. Kod Mateja dijete je osoba s vrlinom poniznosti, a kod Ivana dijete podliježe promjenama pod utjecajem Duha Svetoga. Kada se postane Božje dijete, ne mijenja se društveni status, nego narav — čovjek se taj put rada odozgor. Prema tomu, "biti kao dijete" nije regresija, nego transcendencija — vraćanje esenciji koja je čista, ali s mudrošću iskustva. Čovjek treba biti potpuno oslobođen od svih veza, želja i ograničenja, kao u trenutku prije nego što je počeo postojati, prije nego što je bio vezan za bilo kakve uvjete i okolnosti. Ta sloboda stanje je čiste unutarnje bitnosti, neovisnosti i istinske unutarnje slobode — slobode od svega što nas veže, bilo materijalnoga, emocionalnoga ili mentalnoga.

Iako evanđelisti donose naizgled dvije različite slike Božjega kraljevstva, dijakronijska metoda ukazuje na to da su teološke misli i u jednom i drugom tekstu

11 Zanimljiva je predodžba drevnih naroda koji su vjerovali da Bog ima attribute oca. Naime, oni su kišu doživljavali kao "očevu tekućinu" koja daje ili donosi život Majci Zemlji. Stoga, kada je Majka oplodena tekućinom od Oca tada rada sve životne oblike, pa je koncept Boga kao Oca povezan s padanjem kiše (Maxwell, 2010, 74).

vrlo slične. Pod pojmom “biti kao dijete” i pod pojmom “ponovnoga rođenja” kriju se dublje misli koje, uz naravni sadržaj, otkrivaju i aspekt spasenja.

Isus svojim utjelovljenjem, a na koncu i svojom smrću, stvara mogućnost da se čovjek nanovo rodi i vrati u prvobitno suglasje s Bogom. Plod iz raja zemaljskoga i dalje je “za oči zamamljiv” i na snazi u povijesti života, pa čovjek iznovice postaje slijep za Božje kraljevstvo. Stoga ulazak u Božje kraljevstvo nije pitanje zasluga, dobrih djela, bogatstva ili društvenoga statusa. Božje kraljevstvo dar je koji Bog daje svim ljudima, baš kao što roditelji daruju djeci bez ikakvih uvjeta. Ključna osobina potrebna za ulazak u Božje kraljevstvo potpuna je predanost i ranjivost — kao kod djeteta koje se oslanja na roditeljsku brigu.

Ovaj rad istražio je tek osnovna načela i postavke sintagmi “rođenja nanovo” i “biti dijete” te želi otvoriti daljnja istraživanja koja se ne vežu isključivo uz sakrament krštenja, nego na izvornu Isusovu ideju Božjega kraljevstva.

Literatura

- Allen, Shirley May (2001). *Role and Education of Children in Old Testament Times* (magistarski rad). University of Stellenbosch. <https://scholar.sun.ac.za/items/2410507e-971c-4615-92fd-8fbc80577967> (17.7.2025.)
- Barrett, Kingsley Charles. (1978). *The Gospel According to st. John: An Introduction With Cometary and Notes On The Greek Text*. Second Edition. Philadelphia: The Westminster Press.
- Berković, Danijel (2009). *Aspekti i modaliteti Božje prisutnosti u Starom zavjetu*. Kairos, 3 (1), 49–69.
- Bible Hub. 1525. eiserchomai. *Bible Hub*, <https://biblehub.com/greek/1525.htm> (24.1.2026. 20:30).
- Bible Hub. 3187. meizón. *Bible Hub*, <https://biblehub.com/greek/3187.htm> (24.1.2026. 19:23)
- Bible Study Tools. Ginomai. *Bible Study Tools*, <https://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/kjv/ginomai.html> (24.1.2026. 19:50).
- Biblija (2018). Adalbert Rebić, Jerko Fućak i Bonaventura Duda (ur.), *Jeruzalemska Biblija: Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz “La Bible de Jérusalem”*. Imprimatur: Hrvatska biskupska konferencija, 18. srpnja 1994. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Brown, Francis; Driver, Samuel Rollers; Briggs, Charles Augustus (1906). *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*. Oxford University.
- Brown, Raymond Edward (1966). *The Gospel According to John I–XII*. New York: Doubleday & Company, Inc. Garden City.
- CCE. *Catechismus Catholicae Ecclesiae*. Ivan Pavao II., *Katekizam Katoličke crkve: Doradeno izdanje*. Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija, 2016.
- Collins. [s. v.] país. *Collins Dictionary*, <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/portuguese-english/pais> (17.7.2025.).
- Cooper, James (2015). *Sanskrit in Croatia: From Sarasvati to Hravati. Bharatkalyan97: A homage to Hindu civilization*, https://bharatkalyan97.blogspot.com/2017/09/sanskrit-in-croatia-from-sarasvati-to.html?utm_source=perplexity&m=1 (16.7.2025.)
- Dodig, Slavica (2020). *Djeca i mladi u Bibliji: Prilog biblijskoj antropologiji djetinjstva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Francis, James (2000). *Children, Childhood*. U: D. N. Freedman (ur.), *Eerdmans Dictionary of the Bible* (str. 234–235). USA: Eerdmans.

- Karlič, Ivan (2004). Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja. *Obnovljeni Život*, 59(2), 143–153.
- Keener, Craig (2009). *The Gospel of Matthew: A Socio-Rhetorical Commentary*. USA: Erdmans.
- Lujčić, Božo (2011). Voda — biblijski simbol čišćenja i života: Polazišta za razumijevanje obrednoga znaka vode. *Živo vrelo*, 28(6), 2–6.
- MacDonald, William (1997). *Komentari Novog Zavjeta. Prvi Svezak Matej — Ivan*. Zagreb: Euroliber.
- Matasović, Ranko; Ivšić Majić, Dubravka; Pronk, Tijamen (2016). *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. 1. svezak A–NJ i 2. svezak O–Ž. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Maxwell, Jordan (2010). *Mreža moći*. Zagreb: Teledisk.
- Moltman, Jurgen (1990). Najprije kraljevstvo Božje. *Crkva u svijetu*, 25(3), 219–230.
- Moltmann, Jurgen (2000). Child and childhood as metaphors of hope. *Theology Today*, 56(4), 592–603.
- Monier, Williams (1899). *A Sanskrit-English Dictionary*. Oxford University.
- Porsch, Felix (2002). *Ivanovo evanđelje*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Powell, Lisa D. (2015). The infertile womb of God: Ableism in feminist doctrine of God. *Cross Currents*, 65(1), 116–138.
- Raguž, Ivica (2016). Kršćanska vjera i djetinji duh. *Crkva u svijetu*, 51(2), 287–301.
- Romaniuk, Kazimierz (1999). *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*. Kraków: Pallottinum.
- Rupčić, Ljudevit (1972). Obitelj u Bibliji. *Bogoslovska smotra*, 42(1), 6–16.
- Schipper, Jeremy (2007). Disabling Israelite Leadership: 2 Samuel 6:23 and Other Images of Disability in the Deuteronomistic History. U Hector Avalos (ur.), *Abled Body. Rethinking Disabilities in Biblical Studies*, 55, 103–114.
- Thayer, Henry Joseph (1996). *Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament*. New York: Harper & Brothers.
- theWord. Bible software. Bible Study Tools. (2003–2025). Costas Stergiou.
- Vincent, Marvin Richardson (1900). *Word studies in the New Testament*. Volume I. New York: Charles Scribner's Sons (16.7.2025.).
- Wenham, John Gordon; Motyer, John Alexander; Carson, Donald Arthur; France, Richard Thomas (1994). *New Bible Commentary: 21st Century Edition*. USA: Inter Varsity.

“Being a child” or “born again” as a condition for entering the Kingdom of God in the context of Jesus’ speeches (Mt 18:1–5; Jn 3:3–5)

Arkadiusz Krasicki*, Ana Albin**

Summary

Jesus brings and announces the Good News: “The kingdom of heaven is at hand!” Yet, at the same time, he sets a condition for those who wish to enter the kingdom of God which is to become a child or to be born again. The foundations of the Old and New Testament family are explored as also the role that a child has within it. This helps to understand the surprise of Jesus’ disciples, as well as of Nicodemus, when Jesus presents the child to be the answer to the question of salvation, that is, the kingdom of God. The two phrases uttered in Mt 18:3 and Jn 3:3–5 form not only a semantic whole but also a spiritual reality which, according to Johannine thought, is understood as realized eschatology. The aim of this paper is to explore the basic meanings of words in the preceding biblical passages and, following an exegetical analysis, to carry out a theological comparison. The synchronic method reveals whether there is a correlation or a difference between them. The basic assumption is that to convert means to believe, the result of which is rebirth. Becoming a child is closely connected to the action of water and the Holy Spirit which, in turn, enables us to enter into the kingdom of God.

Keywords: being a child; conversion; the Kingdom of God; being born from above; water; Spirit

* Arkadiusz Krasicki, Ph.D., Associate Professor, University of Zadar, Department of Theological and Catechetical Studies. Address: Ul. dr. Franje Tuđmana 24, 23000 Zadar, Croatia.
E-mail: akrasicki@unizd.hr

** Ana Albin, mag. educ. geogr. et catech., XIII. Gymnasium, Ul. Većeslava Holjevca 7, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: ana.albin@skole.hr